

Diverse växter
Fysiogena skador

VÄXTSKADOR ORSAKADE AV TRÄSKYDDSMEDEL

Trävirke som används för trädgårdsodling på fri-land och i växthus utsätts i regel för mycket fukt, vilket gynnar angrepp av både missfärgande svampar och rötsvampar. För att skydda virke, som löper risk för att angripas kan man behandla det med ett träskyddsmedel, dvs. ett kemiskt preparat som har en giftverkan (fungicid) på skadeorganismerna. Tyvärr går det inte att använda alla träskyddsmedel utan risker för fytotoxiska (giftiga för växter) skador eller störningar. En del medel kan t.ex. ha rothämmande effekt i drivningslådor men passa utmärkt till växthusbord, spaljéer etc. Andra medel avger gaser i form av flyktiga ämnen, som kan förorsaka skador på växterna. Påpekas bör även att "växtvänliga" träskyddsmedel kan ge störningar om inte virket fått torka ordentligt innan det används.

Det är främst trävirke behandlat med kreosotolja, en olja från stenkolstjära (jfr trätjära), som kan vara starkt fytotoxisk. Tidigare fanns på marknaden bstrykningsmedel som innehöll kreosotolja. Idag används däremot kreosotolja endast i slutna, industriella processer. Observera att järnvägssliprar är impregnerade med kreosot, och

nyimpregnerade sliprar skall därför inte användas exempelvis till drivbänkar och blomlådor. Gurk-, tomat- och melonplantor är mycket känsliga för kreosot.

Gamla uttjänta sliprar rekommenderas inte för användning i trädgård. Detta beror inte bara på en eventuell fytotoxisk påverkan på trädgårdsväxter utan i ännu högre grad på andra miljöskal. Vid en miljöutvärdering är det mycket viktigt att uttjänt kreosotvirke samlas in och förbränns i för detta ändamål avsedda anläggningar. Om utbytta sliprar används i privata trädgårdar kommer insamlingsproblematiken med största sannolikhet att väsentligt försvåras. Virket blir inte korrekt slutomhändertaget och energiresursen i virket kommer inte att kunna tillvaratas.

Skadebild (kreosotolja)

Om unga plantor av tomat, gurka eller melon kommer i kontakt med nyimpregnerade sliprar kommer de att växa dåligt, bladen blir gulaktiga och i värsta fall så dör plantorna. Skador på rosor förorsakade av kreosotolja, visar sig genom mörk-

Skador av kreosot på en ung gurkplanta. Kontrollplanta t.v. Järnvägssliprar behandlas med kreosot och skall inte användas i trädgårdssammanhang.

färgning och intorkning av växtdelarna. Särskilt märkbara blir skadorna vid höga temperaturer utmed träytor i söderläge. Även ett par år efter behandlingen av virket kan växter skadas vid gynnsam väderlek. Inte endast plantor som har direkt kontakt med behandlade ytor skadas, utan även de som står en bit ifrån kan skadas. Det finns dessutom en risk för skador på växternas rötter om de kommer i kontakt med virket.

Olika träskyddsmedel

1. Vattenlösliga träskyddsmedel är generellt mest lämpade för användning i växthus, blomlådor, drivbänkar m.m. Medlen är generellt "växtvänliga", dock kan man inte utesluta att krombaserade medel samt även aminbaserade kopparmedel kan ha en viss rothämmande effekt på speciellt känsliga växter.

2. Medel baserade på endast organiska föreningar, t.ex. propikonazol, tebukonazol samt IPBC, och som har lacknafta som lösningsmedel (oljelösliga träskyddsmedel), har enligt Svenska Träskydds-institutet inte visat sig ge några allvarliga fytotoxiska effekter. Virket är inte avsett att användas i kontakt med mark eller vatten och skall därför inte användas till blomlådor, spaljéer i markkontakt etc. Som ytterpanel kan det däremot med fördel användas. Lösningsmedlet skall dock ha avdunstat innan växter tillåts komma i kontakt med panelen.

3. Träskyddsmedel för bestrykning, doppning etc. är från träskyddssynpunkt inte lämpade för trä som kommer i kontakt med mark. Om ytbehandlat trä används till blomlådor, spaljéer o.d. bör man även här vara noga med att den behandlade produkten får stå en tid innan den används. Detta för att lösningsmedlet skall avgå och därmed undvika skador genom flyktiga ämnens gasverkan. De flesta

på marknaden förekommande bestrykningsmedlen är inte undersökta vad avser deras fytotoxiska effekter. De vanligaste aktiva beståndsdelarna i dessa medel är diklofluanid, IPBC, koppar- och zinknaftenat.

Åtgärder

Allt träskyddsbehandlat virke skall torka ordentligt innan det används, oavsett vilket träskyddsmedel som har använts. Den rothämmande verkan som en del medel har, visade sig i försök kunna elimineras genom behandling av träytorna med 15% kalkvätska.

Hantering av kapbitar och andra restprodukter

Trä behandlat med träskyddsmedel ska, enligt Sveriges miljöbalk, insamlas och om återanvändning ej kan ske, förbrännas i anläggningar med tillstånd för detta. Det är varje enskild kommun som avgör hur hanteringen av avfall från träskyddsbehandlade byggprodukter praktiskt ska gå till.

Text: Magnus Estberg
Svenska Träskyddsinstitutet
Box 5673
114 86 Stockholm
Tel: 08-791 23 60
e-post: magnus@ntr-nwpc.com

Maj-Lis Pettersson
SLU, inst. för entomologi
Box 7044
750 07 Uppsala
Tel: 018-67 10 00
Fax: 018-67 28 90
e-post: Maj-Lis.Pettersson@entom.slu.se

Foto: Karl-Fredrik Berggren
Augusti 2005 rev.

Faktablad om växtskydd utges inom områdena Jordbruk och Trädgård

Faktabladen kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU. Tel: 018-67 23 66 (jordbruk) resp. 018-67 23 47 (trädgård).

ISSN 0281-8566

© Sveriges lantbruksuniversitet

Ansvariga utgivare: Jordbruk: Roland Sigvald
Trädgård: Maj-Lis Pettersson
Redaktörer: Jordbruk: Eva Twengström
e-post: Eva.Twengstrom@evp.slu.se
Trädgård: Maj-Lis Pettersson
e-post:
Maj-Lis.Pettersson@entom.slu.se
Hemsida: http://www.entom.slu.se
Distribution: SLU Publikationstjänst
Box 7075, 750 07 Uppsala
Tel. 018-67 11 00
Fax. 018-67 35 00
e-post: publikationstjanst@slu.se